

HARDENED HEARTS

יום כפור תשע"ד

Dedicated in Memory of Chaim Meir Ben Zev Volf zl
on his first Yahreit by his wife - Chaya Kirschner ybh

1 Viduy - Artschall
ועל חטא שהטאנו לפניך
באמון הלב.
And for the sin ...
through hardness of the heart.

WE HAVE REFUSED TO ADMIT WE MIGHT BE WRONG.

We have had the attitude of 'I am always right!' Such arrogance gives birth to stubbornness in refusing to admit our shortcomings, and to lack of compassion for the needs of the poor and infirm. God gave us free will so that we could make intelligent choices, not so that we should refuse to see the truth.

3 From the Mashgiach's Heart - R. Moshe Aharon Stern
p. 324

THE Tur says in the beginning of Hilchos Rosh Hashanah that the Chachamim enacted that the shofar should be blown Rosh Chodesh Elul every year to warn Klal Yisroel to repent. We know that we have a custom that every day after the davening we blow shofar. Why do we blow shofar? The mitzvah of blowing shofar is only on Rosh Hashanah. It's an ordinance that the Chazal made that we should remind ourselves to do Teshuva. The Tur brings a possuk. Is it possible that a shofar should be blown in a city and its inhabitants should not tremble? (Amos 3:6) It was so simple for everyone to understand that when the shofar was blown it is a time of trembling. It's very surprising that today we blow shofar and when I turn around in the Bais Medrash I see very few people shivering. However, the Navi says that in the time of the Neviim if someone blew shofar, everyone began to shiver. They knew that it meant a case in court and they were being judged.

6

קירות גוררת קירות

כשם שמצוה - גוררת מצוה, ועבירה - גוררת עבירה, כך חמימות - גוררת חמימות, ולהפך, קרירות - גוררת קרירות.

אם כשנכנס אלול ושומעים את קול השופר הראשון, מתנחמים לומר: עוד יש זמן עד יו"כ, הרי שאנו מקררים את עצמנו בידיים - ודרכה של קרירות לגרור קרירות נוספת בעקבותיה!!

אנו מסתכנים בכך שנגיע ליו"כ קפואים לגמרי... שנאמר עשרה יידיים, נתפלל חמש תפילות, אך לא נרגיש מאומה!

539 || נתיבי שלום

R. Shalom Seichter

מסוק comments on this referring to רש"י. מיתת הצדיקים ובינת גבויו תסחרר קשה סילוקם של חכמי ישראל כפלים בחרדן בית המקדש וכל קללות שנמשנה saying: הוחזק שכול אינו אלא הפלאת אחת, והפלא ה' את מכות' (דברים כ"ח, ל"ט), ובאן שתי תוכחות זהות - הפלאת ה' - is worse than all of the two עונש - This. הפלאת ה' What does this עונש come for? רבינו יונה says that it comes for being אנושים מלומדה in a way of מקיים מצוות.

הוא, למעשה, is even though he wasn't מקיים מצוות. So then how could he get a bigger עונש than what is mentioned in the תוכחה of תורה, which is for a person who was שגוי. Why doesn't he think? The תורה is because he holds that his מעשים are perfect - הפלא ופלא. Such a person is worse and deserves the בשריות לבן אדם.

2 431 - 5 מ"ט

ועל חטא שהטאנו לפניך
באמון הלב.
שאמץ לבו לכלתי חונן על רלים, וכן בשאר מצוה
שאמץ לבו לכלתי עשות טוב ולכלתי שמת בקול
ה' ובקול הנזיר ומוריס! שאמץ לבו לא לשוב
בתשובה אחרי עשיית העבירה ולא פג לבו להתנחם
על הרעה! שנהג בקשיחות ובדכור ההרגשות הטובות שנתעוררו! שלא עוד לחכרו בצרות, וכדומה
שאר מיני אכזריות, וכן שנהג צדקה ובלבו הצטער על זה!!

ק"ל רבי דובק - ר' יצחק יצחק
פחד הדין

4

מעולם תמהתי, מדוע בדורנו נחלש כל כך הפחד מיום הדין?

אילו ישבנו בשלוח, ללא סער וסופה וחמת המציק, אילו הפרנסה היתה מרווחת מכל צד והבריאות איתנה, אפשר היה להבין מדוע אין כל כך פחד הדין, אך הלא מי מבני עמנו אינו מלא ביגון ואנחה למעלה ראש? הנוחד משהו כיום להיכלל בדברי חז"ל שכל העובר עליו מי יום ללא ייסורים קיבל עולמו?...

* כמה רעות רבות וצרות שומעים אנו במשך ימות השנה! והלא כולנו יודעים בלבנו ומשננים בפינו, כי הצרות כולן מקורן ויסודן בגזירת ימי הדין שבראשית השנה!

גם בפרוס ימי הדין הרי מפליטים אנו באנחה - תכלה שנה וקללותיה, ובראשנו עוברים במרוצה כל המאורעות הקשים שאירעו בשנה החולמת...

* הרי שהדברים תקוקים על לוח לבנו, ובכל זאת עוברים עלינו עשרת ימי תשובה בנחת, ואנו נרדמים כל לילה על מיסתנו בשלוח כבשאר ימות השנה, האין זאת פליאה וחידה? - למה? מדוע?

הבט וראה אנשים רבים אשר במשפחתם הקרובה או הרחוקה פגעה מידת הדין והנם תלויים על בלימה, יודעים הם כי יש בידם לשנות צור דגם ברה"ל לכתובה וחתימה טובה, וכאשר מתפללים "שלח רפואה שלמה" מורידים כנחל דמעה, שהנם יודעים ומאמינים שתלויים הם בגזירת ה' אך לפחד בימים אלו! לדעוד! לך אין כל סימן...

נמצא איפוא, שאין כאן חסדון באמונה חלילה, אף אין נראה לומר שאין אנו כ"כ חרדים לדבר ה', שהרי אנו כיום די פרומים... וא"כ מה פתרון החירה הגדולה? וכי אין הדברים מצביעים על משהוא שאינו כשורה?

5 הלא אבותינו סיפרו לנו, גם אנו בעינינו ראינו, אף בעלי בתים פשוטים בדור הקודם עד כמה פחדו ורעדו מיום הדין - וק"ו המורמים מעם, ומה נשתנה עתה?

עוד מהדהדות באוזני זעקותיה של אמי ע"ה, אשר יצאו מקירות ליבה ספוגים ביר"ש ובאימת הדין, כל אימת שראתה אותי משתובב בימי ילדותי בחודש אלול!

היא לא יכלה להבין, כיצד איני רועד בימים הנוראים?

* וטענה בפיה לאמר: הלא אפילו הדגים שבים רועדים בחודש אלול! ואיך אתה משתובב ולא רועד? כך היתה טוענת אפילו לפעוטים שלא הגיעו לכלל הבנה!

The Alter of Kelm would say on the פסוק in (כ"ו, ט"ו) "אורח חיים משלי (ט"ו, כ"ו) that a man can't stay in one place - either he goes up or goes down. If someone wants to be careful not to go down and fall then he must go higher because otherwise there is no such thing as a person remaining the same, therefore he must go higher so that he does not fall.

* If someone doesn't think about or is not מכיר that there is a דין and just continues to live every day like it is a regular day (כ"ו, ט"ו) to him is the same as אייר (ל"ט, א"י), then even if he does מצויות, it is the worst thing possible. In all of the תפילות of השנה ראש there are כמעט 100 - it is all על שום. This is an הרהור that the בורא עולם is שומע. Everything starts with this and without it there is nothing. Even after a person is מביח that there is a שומע, it is a tremendous בדין if he doesn't think about how he can better himself. If a person goes to משפט with an attitude that he is בסדר and his מצב is fine - then such a person has to be שומע that he has a שומע of a שומע on a certain level.

11

וראיה לדבר, מהא דאמרין בגמרא (קטשה לא): "מגין לשנים שבאו לדין, אחד לבוש סמרטוטין, ואחד לבוש איצטילית בת מאה מנה, שאומרין לו: לבוש כמותו או הלבשהו כמותך? ת"ל: מדבר שקר תרחק." והיינו שלב הדין עלול לטעות בגלל מראהו המכובד של העשיר, וישקר בדין.

ויש לשאול, וכי מה יועיל שילבשו שניהם, העני והעשיר, בשווה, וכי בגלל זה שבעת הדין שניהם עומדים לפניו בבגדים זהים, הדין אינו יודע שאחד עשיר, והשני עני ודל?

והרי לנו להדיא, שכל זמן שהחוש אינו חש ואינו רואה בפועל, אין הידיעה הברורה מסוגלת להטות את הלב - כי הלב תלוי בחושים ולא בשכל, והרי הוא באמת כאינו יודע כלום!

* וזו היא עבודת המוסר להביא את ה"ידיעה היום" לידי "והשבות אל לבבך", שע"י עמל רב של התבוננות ניתן לעורר את הלב כאילו רואה את הידיעה בחוש. וכבר אמרו בקעלם, מה בין צדיק לרשע? "ציר". היינו כח הציור לעשות את הידיעה כראיה בחוש ממש.

כשהחוש מרגיש את העוה"ז אינו פנוי לרוחניות

ולפי זה יובן לנו מה שהנזיר בקצת פרישות מן העוה"ז - מגיע לדרגה של "נזיר אלקיו על ראשו", וכיצד?

* כי כל זמן שהחוש מרגיש את העוה"ז, אין הלב יכול לקלוט את ידיעות השכל ברוחניות (וכמש"כ החובת הלבבות שאהבת עוה"ז ועוה"ב אינם מתחברים בלב אחד, כאש ומים), אך כשמתנזר אפילו מעט מעוה"ז, כבר יכול להיכנס לחוץ לבו הרבה מהבנת השכל. כי קצת עוה"ז על הלב עושה תושך גדול - וכל מעט פרישות סוללת את הדרך לכניסת הרבה רוחניות מהשכל אל הלב.

~ וזהו שאמרו חז"ל שאומר הקב"ה: "פתחו לי פתח כחורו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם", שע"י שמסלק האדם מעט מן העוה"ז הרובץ על ליבו, מפנה הוא מקום לרוחניות להיכנס ולהאיר את מחשכי הלב, ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך.

12 והרי זה מפורש במה שאמרו חז"ל (קט"ו, א) "אמר רבה: מאי דכתיב זה דרכם כסל למו? יודעין רשעים שדרכם למיתה, ויש להם חלב על כסלם". ופירש רש"י "כליותיהם מחופין בחלבם מהשיב אל כליותיהם מחשבת סופם".

* הרי שהידיעה גם אצל הרשעים רחבה היא עד מאוד, אבל יש חתיכת שומן של חלב, הנאות העוה"ז, המונחות על לבם ומונעות את חזירת הידיעה השכלית אל הלב!!

לבן עורו ישרים משינתכם, כי כבר עברו עלינו ששה ימים מעשרת ימי המסובה, ועדיין אנו ישרים שניה עמוקה, ולא החלטנו כלל להשיג מהו עבודת ימי המסובה, מ'פארשטייט נאך גארנישט פון. וואס דא האנדלט זיך, כי האדם מדמה דעתו, שיכול לגשם אל יום הקדוש בנפשו מומורי תהלים שיוסיף לוחר בעשייתו, ולכל היום גם יקש מחילה מחזיריו בערב יום הכיפורים, ופוך מזה יכול להמשיך בדרכיו ובהנהגותיו, בטבעיותו ורלוותיו, כמעט כמו בכל ימות השנה. ובמך עשרת ימי המסובה עצמם, וכן בצבת שובה גופא, יש לו פנאי לעמוד ולהשתחף בשיחות בני אדם המדברים התדשות הנעשים בעולם, הלא זו היא ראייה, כי הקרירות גדלה בן עד אין לשער, כי אם היינו משיגים קצת העבודה המוטלת עלינו בימים אלו, לא היה אפשר לנו לחשוב ולשמוע עתה שום דבר שאינו נוגע להכנה ליום הקדוש הבעל"ט. כי נתבונן קצת, כיצד נראית התנהגותו של אדם, כאשר עומד להיפגש עם איזה שר או מלך, או אפילו כאשר עומד להיפגש עם איש נכבד ונגיד, שנדרך לטובתו לישא וליתן עמו בענייני משא ומתן שלו, הרי כמה ימים מקודם, יהיו ראשו ורובו שקועים, היאך לסדר לפניו דבריו, ולהסביר לו את דרכיו, וחושב ומחשב מה ידבר אליו, והיאך לענות לו על דבריו כראוי, וכל שכן אם הוא בעל הניח שלו, ונריך ליתן לפניו דין וחשבון על מה שעשה. ואם לפני נשר דם כן, כל שכן וק"ו בן בנו של ק"ו, כאשר אנו עומדים עתה לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, היאך יתכן שהאדם יחשוב בימים אלו בענייני אחרים שאינם מעבודת המסובה, והיאך אפשר לו לעסוק בשיחות דברים של מה בכך.

10

ב קול אלול - ימים נוראים יודי

הידיעה אינה מועילה כלום ללא הכרה בחוש

חזרתי על כל צדי צדדים בסוגיה קשה וכואבת זו עד שהונח לי טעמו של דבר כי נורא הוא.

* ונקדים מה שכתב הסבא מקעלם זצ"ל בחבמה ומוסר (מאמר לו) וקוטב דבריו שם ובעוד כמה מאמרים, שהחוש והשכל מוכרחים להיות שלובים, כי כל זמן שהחוש אינו קולט את ההרגשים השכליים, הרי הם כאילו אינם קיימים!!

~ נמצא שאם אינו מכיר - בזבז את הכלים, שכן לא השתמש בהם לתכלית של גילוי כבוד ה'. וכיון שכל מה שניתן לאדם הוא רק להיות כלים לעבודתו יתברך, אם אינו ממלא את התכלית נחשב כגזול את הקב"ה.

זהו הטעם שחזר יעקב אבינו על פכים קטנים, שכן אם היה מזלזל בהם ומאבדם, היה מועל בעבודת השם וגזול את בוראו.

הגרי"ם זצ"ל הרחיב לבאר את דברי המהר"ל במעלת "העשיר השמח בחלקו" שאין הכוונה לציין רק את מעלת המסתפק כמרגע, אלא מעלת השמח בחלקו היא כמשמעותה - שמח בחלק אותו קיבל מאת השי"ת.

* כל יחיד מקבל תפקיד מיוחד בעבודת השם - אשר זהו תפקידו הפרטי מתוך כלל העבודה שנמסרה לכלל ישראל למילוי תכלית הבריאה.

לכל אחד נותן ה' את כל האמצעים כדי שיוכל למלא את תפקידו המיוחד. הן בבשרונות הן בחכונות הנפש והן ברכוש. יש אנשים שחלקם בעבודת השם מצריך שיהיו להם נכסים וכלים רבים, כרבינו הקדוש (ע"ז י"א ע"א) "שלא פסק מעל שלחנו לא חזרת ולא קישות ולא צנון לא בימות החמה ולא בימות הגשמים", מפני שהיה נשיא ישראל. שעל כן, כדי שיהיו לו השפעה ומעמד ויוכל להרבות על ידם כבוד שמים - קיבל מה' "כלים" מרובים.

לאור הבנה זו יש לבאר גם את דברי הגמ' במסכת חולין (דף צ"א ע"א) "יותר יעקב לבדו, אמר ר"א: מלמד שנשתתף על פכים קטנים מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם".

• והביאור הוא, כיון שהצדיק רואה ברכושו "כלים" שנתנו לו מאת ה' יתברך לעבודת השם שלו, חזרו הוא בהכרח שצריך הוא לשמור על כל ממונו ולא לבזבזו או להפקירו, ואף על דבר פעוט מרכושו הוא חש כי גם הוא נותן בכלי לעבודת השם, לכן חזר יעקב בשביל פכים קטנים ובודאי אין זה ממדת הקמצנות ח"ו, אלא הבין שצורך הוא גם להם לעבודת השם שלו.

190 □ RABBI FRAND IN PRINT

Since we are living on borrowed time with borrowed money, we have to focus constantly on our real goal so that we not only answer the question "What does Hashem want me to do with my money?" but also, "What does He want me to do with my life?" The two are closely related. So often in our pursuit of money we lose all sight of what our lives are supposed to be about. In the third paragraph of Krias Shema, which we recite twice a day, we say, "And do not stray after your heart and after your eyes . . . so that you may remember and perform all My commandments." Sefer HaChinuch interprets the straying after your heart and eyes as referring to all the attractions and desires of the physical world.

* By seeking to fulfill all our material desires, the verse tells us, we forget G-d's mitzvos. We cannot have both at the same time: we cannot revel in our affluence without having it affect our perspective. We cannot make ever more elaborate weddings without losing our focus on the mitzvos. That little internal gyroscope that keeps a Jew guided towards Hashem's mitzvos stops functioning as life becomes increasingly centered on ever more lavish houses, more expensive vacations. That is not, Hashem tells us, what I put you in the world for.

18a

* In order to keep our focus, we have to keep asking ourselves: Are we consumers or are we being consumed? Is the house I'm

וכבר אמרו חז"ל (תנ"ך ר"ה טו) "עד שאדם מבקש שיכנסו ד"ת בתוך מעיו, יבקש שאל יכנסו מעדנים לתוך מעיו", כי אם מבקש אדם להכניס ד"ת למעיו, והיינו להרגישם בלבו, זה רק ע"י מיעוט מעדנים - שהם הם המעכבים את מה שבשכל מלבוא אל הלב.

צא וראה מה שאחז"ל על משה רבנו, שארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, והוצרך לזה למ"ד אחד בכדי למרק אכילה ושתייה שבתוך מעיו!

והנה, באינו אכילה מדובר כאן? באכילה של משה רבינו, שכולה כקרבן!! והיכן נמצא הוא? בשמים, כמלאך! ואעפ"כ, על מנת לקבל את התורה הוצרך מירוק של ארבעים יום!! נורא ואיום.

* ובה נראה לי מדוע היום אין פחד הדין. אין אנו חלילה רשעים ועובדי עבירות - אדרבא, יש אמונה, יש דקדוק מצוות, אבל עיקר הירידה של הדור שלנו היא בשקיעות בעוה"ז!!

לא רגל אחת, לא שתים, אלא כל כולנו שקועים וטבועים עד למעלה ראש בעוה"ז! בלי עבירות חלילה, כל הפרומקייט הראויה לשבת, אבל הכל בתוך ביצת העוה"ז!!

כדי להרגיש פחד שהוא כולו דברים שגלב - צריך פרישות מן העוה"ז, אך כששקועים בעוה"ז - הלב אטום סתום וחתום, אין יוצא ואין בא, ה' ישמרנו.

14

עב

גידולי מוסר וצדקה אינן

תוכחה עצמית, ייחשב הרבר כעשיית דין בעצמו, וזה יהיה מפתח גדול לזכות בימי הדין. אמנם במצבנו כיום קשה מאד להרגיש את התוכחה ואת עומק העוול של "אין החלפתי בעולם חולף, עולם עומד לעד לעולם" (שערי חשבה ש"א, כ), כי כולנו שקועים בחומריות, וטומאת הדור * מרחיקה אותנו מלהרגיש זאת. אין לנו את היכולת להרגיש את אותם יסורי מצפון שאדם הנמצא בדרגה של שלמות מגיע אליהם, וממש מואס בחייו. אך כאמור, בעולם הזה 'מקצה נפש' של האדם נחשבת ככל הנפש, כי כיון שעשיית הדין לעצמו נעשית מתוך בחירה הרי חשיבותה היא לאין ערוך. לכן כל כאב-מה על מצבו, כל הרגשה שהוא לא בסדר עם עצמו ואינו יכול להמשיך כך, כל הכרה שהוא מוכרח להשתנות עכ"פ מעט באיזה דבר יסודי שמפריע לחיי האמת, זו היא כבר עשיית דין עם עצמו ויצר בכך מציאות אחרת. להרגשות אלו ניתן להגיע כשלומדים היטב בספר מוסר עם רגש והתבוננות, שיהיה אכפת לו על מצבו ויחוש כאב על כך.

הרגשות אלו, מלבד היותן עשיית דין עם עצמו, כאמור, הן גם פועלות על האדם להתחזק בעבודתו בימים אלו. לימוד תורה עם יותר עמל, תפילה בקביעות עם יותר הכוונה, ובכלל, לחיות במצב יותר גבוה.

מלוכה

תשובה

כתר

15

א"ה ר"ה ה'תש"ס

ולפי' מבואר מאד גם המשך דברי הגמרא, שהטעם שממונם חביב עליהם יותר מגופם הוא משום "שאין פושטים ידם בגזול" והביאור הוא - בדומה למה שמבואר בגמרא בברכות (דף ל"ה ע"ב) "כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה - כאילו נחל להקדוש ברוך הוא".

* כל עניני העוה"ז והנאותיו נתנו לאדם כ"כלים" שעל ידם יכיר חסדי הבורא. הדע שהכל בא ממנו, הדרך להגיע להכרה זו היא ע"י הברכה, שהיא ההכרה שהשי"ת הוא מקור השפע והברכה.

186

building becoming too important in my life? Am I spending all my time thinking about the fixtures, recessed lighting, etc? Is the bar mitzvah becoming too big a deal? Are my thoughts on the seating and the menu or on preparing my son for the yoke of mitzvos? And most importantly, is my career or business taking over my life? Am I being consumed by making money I'll never be able to spend on children I never see?

וכורני מהגר"ה שמואלביץ זצ"ל, שהיה נוהג בשיחותיו לעמוד על הטעות הנפוצה בפי הכל. אדם שמצטנן באחד מימי חודש טבת ונחלה, ולאחר שמתדרדר מצבו הוא נפטר רח"ל כעבור זמן קצר. בהלוייתו, בתשובה לשאלה כיצד הוא נפטר? ישיבו "הוא התקרר לפני שבועיים". טעות היא - אמר הגר"ש - הוא התקרר ברי"ה...

לכן מובן המתת הגדול: הן ימים אלו הנם גורליים עבורנו. הם הקובעים את כל מאורעות השנה. בנוסף, אין זה סוד כי אצל רבים גואה המתת לקראת ימי הסליחות, ובבוא שנה בה מתחילים הסליחות כעשרה ימים לפני ר"ה, ניכר אצלם כי בשנה כזו גדולה המעמסה עליהם משנה בה מועטים יותר ימי הסליחות... תחושה זו נובעת מתפיסה מוטעית של מהות ימים אלו.

כפי שנחבאר בכמה מקומות, ימים אלו אינם ימים 'שלנו' כלל. אנו מביטים על ימים אלו כימים שבהם ניתנו לנו משימות של תשובה ושל תפילה. זה כותאי נכון אך בעיקר עלינו לדעת שימים אלו הם ימים של השי"ת! ימים אלו נקראים "ימי רחמים", ימים עליהם נאמר "דרשו ה' בהמצא קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיה נה, ו).

ימי סליחות הם ימי רחמים. א-ל מלך יושב על כסא רחמים... מעביר ראשון ראשון... מחל עוונות עמו...

20

כך בכל פרט ופרט בחיי האדם. לרוגמה - אוכל. כל האוכל שבעולם גדל באדמה. תחילת סדר הגידול הוא: "יהיה אמונת עתך - אמונת זה סדר זרעים" (שבת לא ע"א) - "שמאמין בחי העולמים וזורע" (ירושלמי - הובא כתוס' שם). נצייר לעצמנו: מזונו של אותו יהודי התמעט במשך הזמן עד שלא נותרה בידו כעת אלא כמות מועטה של חיטה. באפשרותו עדיין לעשות ממנה כמה ככרות לחם, אך אומרים לו: "זרע את אותן גרעיני חיטה בקרקע והן יצמיחו לך חיטים רבים". כמובן הוא זורע, אך בסתר לבו הוא מפקפק במקצת. מתוך חשש הוא פותח את האדמה, וחנה, החיטה מרקבת שם... הוא מייסר את עצמו על כך שסבר שהחיטה תגדל... עתה, אם אין לו אמונה, המעשה הנכון לכאורה שעליו לעשות הוא לאסוף את החיטים כדי להציל קה שניתן. אך אם יש לו אמונה, הוא ימתין עוד יום ועוד יום, ויראה כיצד

התבואה הולכת ומרקיבה עד שמרקיבה לגמרי. או אז עבר אותו יהודי אמ שלב האמונה וכעת יכולה החיטה לגדול...

מי ששואף לעבור את הימים נוראים בצורה הראויה, ראשית עליו לעבור את אותו שלב של אמונה. כל אחד מאתנו זוכר את האכזבה שנחל בשנה שעברה, עת במוצאי יום כיפור אחר שהתפלל מעריב בכוונה, אמר הבדלה בכוונה והוא עדיין עטוף בטלית כ'מלאך', ואז... הוא בא הביתה ושוב הוא אותו אדם, אותה גשמיית.

צריך לדעת שתחושת אכזבה זו היא שקר! כאן הוא השלב של הוריעה הנקראת 'אמונה'. כשם שבעבודת האדמה מה שנזרע הולך ומרקיב באדמה, כך גם בעבודת ה' לא תיתכן מציאות בה יעבוד האדם ויראה מיד את התוצאות. נדרש מאתנו אמונה בכך שכל מילה של תפילה היא זריעה. כל נקודה של עבודה היא זריעה. על האדם לזרוע ולזרוע ולהאמין שבעתיד יצאו פירות...

21a

לא מכבר, במסגרת השיעור בדף היומי, זכינו לערוך סיום על סדר נשים. בדרשה שנשאתי שיתפתי את הנוכחים בכך שבתחושת השמחה נמלה גם תחושת עצבות; לימוד של כי"כ הרכה רפי גמרא לא הותיר בנו את רישומו ולא שונה בנו משהו.

המובן הפשוט בפסוק כך הוא: הדלת מסתובבת ומסתובבת כל העת. סיבובים רבים הכוללים בתוכם קילומטרים רבים שודאי יכולה היתה להגיע בהם עד לירח... מה מעכב אותה ומותיר אותה במקומה - הציר! כך אנתנו, לומדים עוד דף ועוד דף, מחפלים עוד תפילה ועוד תפילה, ולמרות הכל דבר לא ה', ולמהל משום שאף לנו יש ציר, ומהו הציר? ה'חפצא' של אדם!

אנו לעיתים מוצאים פנאי של כמה דקות לדבר דברים בטלים. לכשישאלונו מדוע אנו עושים כן, נשיב: "אין אנו מתמידים". למה אנו מדברים לשון הרע? כי "איננו צדיקים"... וכך בענייני צניעות וכו' וכו'.

סבורים אנו כי 'מתמיד' הוא זה שאינו מבטל אפילו כמה דקות, 'רצדיק' הוא זה שאינו מדבר לשון הרע כלל וכלל. וא"כ, כך נראה לנו, איננו איתוים כמדרגה זו...

זהו הציר - ה'חפצא' של אדם. את אותה מדרגה - ההגדרה של עצמו כפי שהוא מגדירה, אותה הוא אינו עוזב לרגע, סביבה הוא נע כל העת, על אף שביכולתו להגיע הרחק...

22

אמנם, כל זה במשך כל ימות השנה, אבל ראש השנה הוא "יום הרת עולם" - יום שבו הקב"ה בורא בני אדם. ואיזה סוג בני אדם הקב"ה בורא? אדם הראשון לפני החטא. ברי"ה הקב"ה בורא אותנו 'מתמידים', 'צדיקים' וכו'. מה אם כן חסר לנו דבר אחר ויחיד: אמונה. ואכן הקב"ה עושה כך רק למי שמאמין בו.

נכון, ישנם קשיים, ישנן גם קושיות, כמו הקושיה מדוע תיכף במוצאי ר"ה עלולים אנו לכעוס, או להיכשל בלשה"ר. אולם, כאמור, משימתנו העיקרית היא האמונה, והיא התשובה גם לתהיות הללו.

משל למה"ר? אדם סובל מפצעים כפניו, הוא פונה לרופא וזה אומר לו כי מדובר בזיהום פנימי הנובע מתחונה לקריה. הוא נותן לו תרופות וגם מדרך אותו בחזונה נכונה. ביום הראשון הוא נוטל את התרופה וכך גם ביום השני. כיום השלישי משלא מבחין בשעור, הוא תורד אל הרופא וטוען כלפיו "שיקרת לי! עונה לו הרופא: "הן אמרתי לך כי מדובר בזיהום פנימי, ואכן כתוצאה מן התרופות כבר נתרפאת, אלא שעדיין נותרו לך הסימנים החיצוניים. עתה, אם לא תאמין לי ותחזור להרגליך הקודמים, הרי שפצעך לא יעלמו לעולם..."

צריך להאמין שחל בנו שינוי עצום, אם רק עשינו את הדברים כמו שצריך. היתה לנו תכנית רצינית, עם קבלה שהעמיד לא יהיה כמו העבר.

אם נגהג כאיתו איכר המאמין בחי העולמים וזורע, ונכיר כמציאות האמיתית שאף שנותרה לנו עדיין עבודה זכינו כבר להיות בבחינה בריאה חדשה, או נזכה לחסד השי"ת, נזכה למחילתו ונזכה שיכתבונו לחיים טובים.

23

You know something, we really don't know ourselves. We do not understand ourselves. Sure, we understand something about the world and about life. We have an idea of how to function in the world. We have goals and ambitions. We have a sense of right and wrong, of what is exalted and what is the opposite. But when it comes to understanding who we are and what we're all about, it's my opinion that we are totally in the dark. Even the top echelon of those secular scientists who study the human psyche - that's what they call it, the psyche - are baffled

24

and humbled, because no one really knows what goes on in the human heart and mind and soul.

For most people, this presents a great challenge. We don't know our abilities and our potential, so we feel inadequate. We know we should be doing something, but we don't know what, and we don't know why, and we feel inadequate. We want to achieve goals, but we have anxieties about whether we can accomplish what we want to accomplish. Why? Because we don't know that we can do it. Because we feel inadequate. ~

* But those people who do understand what a human being is all about, they know that all our imagined inadequacies, all our fears, all our anxieties, all our doubts are ludicrous. In fact, they're more than ludicrous. They're laughable. They know that this fantastic mechanism called a human being is overflowing with so much strength and so much potential and such vast abilities that we cannot even begin to know the heights to which a human being can rise and the stature to which he can grow.

25

The *Chovos Halevavos* says that there is a *chesbon hanefesh*, a way of introspection, "*al mah sheyeish biy'cholto mim'aseh ha'avodah*." A person should ask himself, he should think and question, he should take stock of who and where he is regarding his *avodah*, his serving the Almighty. He should ask himself honest questions. What can I do? What is available to me?

* What are my abilities? What is realistic for me? A person can wake up in the morning and say that he is going to be the next Chafetz Chaim, but that's just self-deception. It's not realistic. The *Chovos Halevavos* tells us to be realistic. Where am I? What's my situation, my predicament? What can I accomplish in *avodah*?

26 Unlimited Resources

What is our greatest problem? I think we can encapsulate it in one brief statement. We are frozen in place. We are what we are, and we find it next to impossible to change, to progress, to rise, to become bigger people. But the *Chovos Halevavos* tells us that we have the means to break out of our ruts. We have the means to acquire wisdom and understanding and strength that will enable us to grow and progress without limit. Yes, we have

unlimited resources at our fingertips. But first we have to take the first step, we have to find in our hearts the desire to change and to grow. Then we can daven to the Almighty and He will give us the tools we need to accomplish our desire.

This, I believe, is the meaning of the words we say every day before Krias Shema, "*V'ha'eir eineinu b'Sorasecha*. Illuminate our eyes in Your Torah." We ask for light. I always wondered what this means, but now I believe it means the light we can achieve by asking the Almighty for the *ko'ach elyon*, the exalted power. That power can give us limitless light. It can illuminate all the pathways of the world for us with a light of pure wisdom, but we have to ask for it. We have to make the first move. We have to take the first step. And then we can ask for more, and we will get it.

27

That is really the soul of Rosh Hashanah. Before we sound the *shofar*, we say, "*Ashrei ba'am yodei s'ruah, Hashem, b'ohr pan-echa y'haleichun*. Fortunate is the nation ... they walk in the light of Your countenance." The light of Your countenance. What does that mean? How do people walk in the light of His countenance? It is by acquiring the *ko'ach elyon*. That is how the Almighty reveals His light to us. That is how He illuminates our lives. When a person discovers this light, he finds movement, he finds mobility, he finds he can extricate and liberate himself from every narrowness, from every anguish, from every pettiness, from every meanness, from every baseness. When we live in the Almighty's light we can truly *y'haleichun*, we can truly walk. We have movement. We are no longer tied down and frozen in place.

28

R. Frand - Listen to Your Messages

Rabbi Shlomo Freifeld, the legendary rosh yeshivah of Sh'or Yeshuv, explains that this Midrash teaches us the unlimited power of the human will. That boulder was brought to Jerusalem because Rabbi Chanina was so insistent that it get there. Whatever he lacked in brute strength, he made up for with willpower. When one's desire is that strong, Hashem will enable him to move mountains — or, in this case, boulders. If the person can't do it naturally, Hashem may cause a miracle, but where there is absolute will, there will absolutely be a way.

29 So how do we awaken the willpower that lies dormant within us? I know of only one method: making one *kabbalah* (resolution) — something taxing, but not overwhelming — and telling yourself, "I will do this, no matter what."

~ *Kabbalos* are like exercise. When a person feels that he is starting to develop a midriff bulge and he must exercise to get rid of it, how does he start? He wakes up in the morning and does five sit-ups. You and I know that five sit-ups are not going to get rid of that flab. But a determined person will continue to do five sit-ups for a week or two, then move up to ten, and then to twenty-five, and before long, he or she is back in shape.

* Similarly, when you begin to make *kabbalos*, start off small, and build slowly until you become great. Don't try 100 sit-ups the first week. Don't accept upon yourself something that you cannot handle. It may seem noble, but when you drop it a week later, you'll have squandered your impetus to do *teshuvah*. Realize that no matter how miniscule a *kabbalah* seems, it is still effective — as long as you stick to it. *Teshuvah* is not a matter of becoming a *tzaddik* overnight, but of taking baby steps back to Hashem.

But aren't we supposed to be convinced on Yom Kippur that we are going to be perfect from now on? No. Rabbi Yisroel Reisman quotes his rebbi, Rabbi Avrohom Pam, as saying that a *kabbalah* is like a down-payment.

רסא

דרך

מאמר קט

נים

30

ו' יצא'ג א'י'ע

א. היראה - מודד האמונה

הלא חידה סתומה היא, הכיצד יתכן שיתטא האדם לכוראן, הכי כשופטני או ברשיעי עסקינן, והלא יהודים מאמינים אנו, אמונת שכל ועונש מיסודות האמונה היא אצלנו, והיאך מעיז אדם לחטוא מול עיני המעניש, והלא אם יהא אדם מאויים מאישהו אדם אלים, יפחד וימנע מעשות מעשהו, על אחת כמה וכמה היאך לא ירא מ"ה הקב"ה.

ואמנם כבר הרגישו בזה חז"ל ורמזו זאת בדבריהם שאמרו (ילקוט במדבר פרק ה'): אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות. אולם יש לבאר מה כחה של רוח שטות זו, והלא גם הגנב התאב ביותר לממן לא יעז לגנוב מול עיני בני אדם פן יתפס ויענש, וכמו כן לא ילך אדם ערום וכיוצא מחמת כושתו מבני אדם, וגם בדברים שהיא מוכרח מאד לעשותם יבוש ויכלם מלעשותם לעיני בני אדם מחמת הכושה, ואף שיסבול מכך צער גדול, למשל הנצרך לעשות צרכיו הלא בודאי יתאפק ויעצור עצמו מלעשותם בגלוי ויחפש מקום מוצנע ואף שמצטער טובא, והטעם כי היראה והבושת מבני אדם הינה טבעית בטבע האדם, ואין צריך האדם לעבוד על עצמו להתבייש מבני אדם.

ואם כן תמיהה גדולה היא היאך יעזי אדם המאמין בשכר ועונש לקום

מול עיני הבורא שבירדו נפש כל חי להמית ולהחיות, למחוק או לרפאות, להעני או להעשיר, ויעשה כחוצפה ללא בוששה מול עיני המקום ברוך הוא כאשר יתאוהו לבו, ולמה לא תהא הכושה והמורא מה' בטבע האדם?

העולם גורס לנקוט לקרוא לאדם החוטא בשם: אינו ירא שמים, אולם היא גופא, מאין לוקח החוטא אומץ כה עצום להיות אמיץ לב להסיר מורא שמים מעליו.

מה שכן אפשר לומר בזה, שהגורם הגדול לחטוא שממנו מתחיל מרד האדם בבורא, הוא חוסר בהירות באמונה הפשוטה, האמונה במלוא כל הארץ כבודו הינה שטחית, עמומה ומטושטשת.

והוא מה שמדוקדק בדברי הרמ"א (בסימן הראשון בש"ע):

"שויתי ה' לנגדי תמיד" הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים ההולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו והוא לבדו בביתו, בישיבתו ותנועותיו לפני מלך גדול, ולא דיברו ורחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבור במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר: "אם יסתיר איש כמסתרים ואני לא אראנו נאום ה'", מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' ובושתו ממנו תמיד.

הנה לנו מפורש בדבריו שמקורם מהרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פנ"ב), שהיראה היא תוצאה מתוך בהירות אמונה שהקב"ה מלוא כל הארץ כבודו, ועומד על האדם ורואה במעשיו. ולאחר שיוברר להאדם אמיתות ענין זה בכיורור או: מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' ובושתו ממנו תמיד.

ראשית כדאי שידע האדם מהיכן להתחיל, כולנו רוצים "יראת שמים", מבינים שזה העיקר והיסוד להשמר מחטא, אולם איננו יודעים כיצד להגדיל את המורא שמים בקרבנו, ומתחילים בהתכוונות בגדלות ה' בגבורתו וביכולתו, בנפלאותיו המראים על גודל חכמתו, ואכן זה משפיע לשענו, אולם לאחר תן כשההתפעלות וההתרגשות פגה לה מלב האדם, וכבר אינו מתרגש, הרי שחוזר הוא לשכנות הכל.

והיינו משום שמתחילים לעבוד מכיוון התולדה ולא מכיוון האב. יראת שמים היא תולדה של האב - אמונה. עלינו קודם לחדד ולהבהיר לעצמנו בבהירות ברורה וחושית את האב שהוא המציאות הפשוטה שה' עומד עלינו ורואה במעשיו תמיד, ואז בטבעיות תהא לנו מורא ובושה מה' לפחות כמו שבטבע האדם ליבוש מבני אדם.

וכענין זה פטוקים רבים בתהילים: "צמאה לך נפשי כמה לך כשרי" ועוד, ובשיר השירים כולו מתאר חולי האהבה הראוי להיות בין ישראל לאביהם שבשמים. כל אדם לפי זיכוך וטהרת נפשו, כן משיג עונג הדביקות בעודו בעולם הזה, וככל שמושלים ממנו תאוות ותומרות העולם הזה, כן יותר דבקה נפשו בה' וחשקה וחפצה לאל חי.

בחינה שנית של הדביקות שיכולה להיות אצל כל אחד, היא - "שויתי ה' לנגדי תמיד". גם בלא הרגשה עמוקה של כיסופים וגעגועים, גם בלי הרגשת עונג והעידון האמיתי מעין עולם הבא - אלא דביקות מצד קשר המחשבה, שאינו מפנה דעתו וזכרונו מלחשוב על השם יתברך, ואף שאין מרגיש אינושהי התפעלות בליבו.

ולכן חייקנו לנו חז"ל תפילות וברכות; ברכות המצוות והנהנין, וברכות ההנהגות, כ"אשר יצר" ברכות השתר וברכת המזון. וכל זה למה? כדי שמצוות הדביקות בו תהא נחלת כל אחד ואחד. שהרי יודעים דברי הרמב"ם (הלכות תפילה פ"א): קודם שתיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה נוסח התפילות, היה כל אחד ואחד מתפלל כפי צחות לשונו, מודה על העבר, מבקש על להבא, ובוזה היה יוצא ידי תובת התפילה. ועתה, שנחלשו המוחות, חייקנו לנו נוסח מסודר ומטבע ברכה על כל פרט ופרט, כדי שזכיר לעצמנו בכל פעם שנהנים אנו מטובות ה', את כוחו יתברך ושלטונו על כל פרט ופרט. ומה גם, שהברכות נחקנו לאומרים בלשון נוכח: "ברוך אתה", המורה על קרבה יחירה ללא מחיצות בינינו לבין הבורא, המאפשרת לנו בייתר שאת לקיים "ובו תדבק".

"כל האומר הקב"ה ותן יותרו מעיני" (בבא קמא נ:): ודיק בלשון חז"ל "כל האומר", לא יועיל לו לאדם כל גדלותו בתורה וביראה בעת שאומר וחושב שהקב"ה ותן. ואף הגדול יענש ויקולל עבור מחשבת היותו. וכאשר נתבונן בשאנונות הנמצאת בנו למרות יום הדין המתקרב, ונבדוק מה הסיבה לשלוח זו, נמצא שסיבתה מחמת חסרון אמונה ביסודות שבר ועונש, והאמונה בעונשי הקב"ה בעוה"ז ודאי שרתוקה מאתנו, אלא אף האמונה בעונשים בעוה"ב אינה ברורה לנו כ"כ. כי בטבע האדם שמושפע רק ממורא עיני ומכיון שאין רואים בחוש משפט ה' לכן איננו מאמינים בשכר ועונש, וסבורים אנו שהקב"ה ותן ואינו משלם לאדם לפי פעלו. ויותר שהרי הורגלו להיות חיי הפקר ופריקת עול כיון שלא ראינו עונשים חוש, וכת ההרגל רב לאין שיעור וכדאמרין "עבר עבירה ושנה בה הותרה לו", ובשעה שסבור שהקב"ה ותן האדם שלי ובטוח וה"ה בגדר האומר שלום יהיה לי שעונשו חמור וכמפורש בתורה בארובה. ומשוריה חזק יסודות המשפט חייבת להיות עיקר ההכנה לקראת ראש השנה. ולא כפי הנהג אצלינו אף בקרב המתעוררים ליום הדין, שמוסיפים מצות ומעש"ט, ומהענין העיקרי הנ"ל בחזק יסודות המשפט ותוקים אנו מאד. ובאמת שפשוט הוא, דבעת שרחקו מאמונת המשפט הרי כל מעשיו הטובים ותוק עבודתו הרוחנית אינו אלא חיקוי ודמיון בעלמא, שבין שאינו מאמין במשפט מה טעם יש למצותיו ומעשיו.

36 ארצן בארץ ארץ

כן, גם אם אין לנו תחושה טבעית של פחד הדין, עלינו להתבונן על הנהגת גדולי ישראל בכל הדורות, שלמרות שעבדו את ה' נאמנה במשך כל השנה, אעפ"כ היו אחוזים אימה יתירה סחרות הדין, וללמוד לעצמנו בק"ו - שהרי אנו יודעים את שפלות מצבינו - כמה צריכים אנו להיות מודאגים. על המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לונשטיין זצ"ל סיפרו, שלא נרדם בליל ר"ה, ואמר על עצמו שהיה מעונין לישון כדי שיהיה לו כח לתפילות היום, אלא שמחמת אימת הדין לא הצליח להירדם...

וכפי הנראה, הסיבה שאנו רחוקים מתחושה של פחד הדין, נובעת מכך שחסר לנו את המימד הנכון של התוסף הנודא של החסא, לעומת גדולי ישראל, וידיעת חומר החסאים הביאה אותם ליראה גדולה מתוצאות החסא.

ובאמת, מצינו בזה דברים מפורשים מרבנו חיים מוואלוז' וצ"ל ב'דרשת התשובה' שם הוא מעיד: מדוע דוד המלך אמר: "סמך מפתח בשרי וממשפטך יראתי" - בלשון רבים, ולא - "ממשפטך" - שהוא לשון יחיד.

והביא את דברי המשנה (ר"ה ט"ז): "בראש השנה כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון". ובגמ' שם: "מאי כבני מרון הכא תירגמו כבני אמרנא, ריש לקיש אמר כמעלות בית חורון, רשב"ג אומר כחילות של בית דוד".

ומפרש הגר"ח, ששלושת האופנים שהגמ' פירשה 'כבני מרון' הם: כנגד ג' חלוקות שיש ליום הדין בדיני בני אדם.

• הבחינה האחת: שדנים על כל פרטי מעללי איש, ומראים לו מה פעל על מעשיו.

"כי האדם חושב מה מעלה או מוריד הדיבור קל של ליצנות או גבולות, ולא ידע כי בנפשו הוא, עד היכן הגיע כח דיבורו שיצא מפיו, כי כל העולמות תלויים בו."

"זה כונת הפסוק (ותהלים לג ט"ז): 'המבין אל כל מעשיהם' - אל דבר הנוגע למעשיהם. דהיינו מה עשו ומה קלקלו במעשיהם".

הבחינה השנייה: חומרת עושו תלויה במדות הפנים שנוצר ע"י העבירה, ככל שערך ריבמות נשמתו גבוהת יותר, כך הפנס מגיע לעולמות עליונים יותר. ואינו דומה מטנף חצר המלך למי שמטנף בית המלך, וכ"ש את כסאו וק"ו את לבושו.

~ "ומצא לפי זה, ששני בני אדם עושים חטא אחד ואעפ"כ אין עונשם שות, זה פנח בחצר המלך וזה בכסא. וזה הכוונה: 'מעלות בית חורון'."

← הבחינה השלישית: אינו דומה חייל פשוט המתרשל במלחמה, לשר חמישים שבהתשלחותו נמשך קלקול לחמישים האנשים שתחת פיקודו, וחמור ביותר כששר המלחמה מתרשל, שהתשלחותו גורמת לנזק לכל המלחמה כולה.

וכמו שדגית את החיילים השונים כפי השפעת התרשלותם על מערכי המלחמה, כך דנים כל אחד ואחד כפי השפעת חטאו על אחרים. חזו"ל: 'בחילות בית דוד'.

ומאחר שדוד המלך התיירא משלושת הבחינות שבמשפט, לכן הוא נקט לשון רבים ('משפטך'), כנגד ג' בחינות אלו.

38 דברי התעוררות ממורנו ר' אליהו לאפיאן על חרדת הדין

כשמודע הגה"צ ר' אלי' לאפיאן זצ"ל, היה מדבר על עניין חרדת הדין, היה עומד על נקודה נוספת.

* מעמים, שאדם עומד סמוך לראש השנה וכשעורר חשבון נפשו הוא מגיע למסקנה שמעשיו בשנה זו לא היו יותר גרועים ממעשיו בשנה שעברה. ואז הוא אומר לעצמו: העובדה ששנה זו עברה עלי בשלום, מוכיחה שכאשר דנו אותי ב"ה הקודם על מעשי שבשנה שעברה, מצאו אותם כשרים, ולפיכך בדרו את דיני לחיים טובים, וא"כ מסתמא גם השנה - שמעשי לא היו גרועים יותר, ידונו אותי לחיים טובים לשנה שתבא, ויכול אני להיות רגוע.

✱ אך, אמר ר' אלי'. אפשר שטעות חמורה בידו! שהנה, בהשגות הראב"ד על הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג הל' ב') יסד, שמה שאמרו חז"ל, שבר"ה רשעים נחתמים לאלתר למיתה, אין הכרח שיחתמו את דינם שימותו מיד בשנה זו, אלא יתכן שיחתמו את דינם, לאלתר, שימותו קודם הזמן שהיה קצוב להם לחיות. כגון, מי שהיה קצוב זמנו לשבעים שנה, אם בר"ה ימצא שהוא רשע, נחתמים לאלתר את דינו שימות כשיגיע לגיל חמישים במקום בגיל שבעים.

וא"כ אפשר שכל חשבון אדם זה בטעות יסודו! הוא חושב להוכיח מהעובדה שעבר את השנה האחרונה בשלום, שבר"ה הקודם נכתב לחיים, ומקוה על סמך זה, שגם השנה, שמעשיו לא גרועים יותר, יחתם לחיים, בעוד שיתכן שבר"ה הקודם החליטו להוריד לו שנה מהחיים שנקצבו לו, ובשנה זו מידת הדין כבר לא מסתפקת בשנה ונתבע להוריד לו שנתיים, וכך מקצצים לו חתיכת חיים! ואז כשבאמצע שנתיים יגיע קיצו, יתברר שר"ה לא היה טוב...

עפ"י יסוד הראב"ד, מיישבים את מה שנראה ככפילות בפיוט של 'זנתנה תוקף'. שבפיוט שם נאמר: "בר"ה יכתוב וזכור צום כיפור יחתמו מי ידעה ומי ימות, מי בקיצו ומי לא בקיצו..." - ולכאורה הוא כפילות?

אך עפ"י הראב"ד אפשר לפרש שהפיוט החייתני לשני גורי דין שונים: 'מי יחיה ומי ימות' הוא גור דין האם יתנו לו למלא את שנותיו, או חלילה, יקצצו מהשנים שנקצבו לו, בעוד ש'מי בקצו ומי לא בקצו' הוא דין על השנה הקרובה האם יגיע קיצו כבר בשנה זו, חלילה.

פיוט זה רגילים לאמרו בראש השנה במתינות והתרגשות גדולה. ראוי לכל אחד להתבונן בו עוד לפני ר"ה כדי להתכונן כראוי ליום הדין.

מגדל העונשים ניתן ללמוד על חומר החטא

* אנו יכולים לקבל מעט מושג עד כמה נורא הוא החטא ומה תוצאותיו, אם נבונן אלו צורות נוראות עברו על עם ישראל מאז היוצו לעם. כגון: חורבן בית

ראשון ושני והצרות הנוראות שנתלוו לזה, כגון גרוש ספרד, האינקוויזיציה, ולאחרונה, השואה האיומה, שבה נהרגו כשליש מעם ישראל, תוך השפלות ויסורים איומים שקשה לתארם. ובר"ה כל הצרות והיסורים באו כעונש על העבירות, וא"כ מחומרת העונש ניתן ללמוד על נוראות החטא.

ובאמת, כאשר נתבונן בכך שהקב"ה מחייה את הברואה כל רגע ורגע ובלי השפעת חיותו לא היינו קיימים כלל, עלינו להתמלא בושח, איך אנו נטלים את האברים שהקב"ה נתן לנו, ומשתמשים בכח שהקב"ה משפיע עלינו בכל רגע ורגע לפעול בהם נגד רצוננו. ולפחות בשכלנו עלינו להבין את החומר הנורא שבה.

נמצא א"כ, שהחומרת החטא, דקדוק הדין ונחל העונשים, הביאה את גדולי הדורות לירא ולפחד מאימת הדין, ואנן מה נענה אבותינו!

והנה, לצד נתיצותה של חרדת הדין, ומעלתה המופלגת, שכפי שלימדונו רבותינו, יש בכוחה לעורר רחמים בידו, מ"מ עיקר תפקידו בחדש אלול להתכונן היטב למשפטנו ע"י התבוננות אמיתית במעשינו האם טובים הם בעיני הקב"ה, ולטכס עוצה אף לתקן את הטעון תיקון. (עיין בהרחבה, במאמר 'סליחות - הכנה לעשו עצמכם קרבן עולה', ובמאמר 'עיצה להיגמר מרוב עוונותי בנקל').

* וכך כותב ח"י אדם' (נלל ק"ח): "וחייב אדם להכין עצמו ליום שיכנס למשפט לפני ה' בר"ה, ל' יום קודם בתשובה ובתפילה, ויתן כל לבו רק לעבודת ה', וכו' ולכן ירבה בכל החודש בתשובה ובתפילה ובצדקה

החפץ חיים היה אומר, שהחשבון הכי גדול שהוא יצטרך לתת עליו את הדין זה מדוע הוא חי ללא חשבון!

רבותינו בדרך הקודם, הנהיגו בישיבות בחדש אלול, סדר גוסף של לימוד מוסר, שהועלתו גדולה במיוחד להכנה ראויה ליום הדין. חשוב במיוחד לנצל את סדר המוסר בימי אלול. והבא ליטתו מסייע בידו.

זקם שיחות מוסר

י' יתכן א"ת

וראשית לכל ההכנה, יש לנו לדעת דבר אחד כי החשבון אשר נערך לעצמנו הוא העיקר שעל ידו נוכל להכשיר את נפשנו. ובוזה יש לנו לעשות חשבון פשוט, והוא, שנצייר לעצמנו שאנחנו בעצמנו שופטים את מעשינו, וידמה כל אחד לנפשו שהוא השופט על עצמו, והוא הדיין, והבעל-דין התובע, וכשנתבונן כך, הלא ודאי נתעורר לחשוב "האם נזכה לפני עצמנו בדינינו?" וכי מה נוכל לומר כדי לתרץ את מעשינו לפני עצמנו. ציור נורא זה עלינו לצייר לעצמנו, כעצור ראשון להכנה המצטרפת, כי זוהי העצה היותר נפלאה שתעורר אותנו לתקון המעשים, כאשר נזכר שאפילו אנחנו בעצמנו אין כבחנו להצדיק את מעשינו ולזכות את עצמנו. ואפילו אם נמצא את עצמנו צדיקים בעינינו ונזכה בדין לפנינו, עדיין יש לנו להעמיק חקר ולפחד מצומק דין שמים, כי הוא נורא ואיום, וכמו שמצינו לזוהר הראשונים, שהיו חרדים עד למאד מאימת הדין, כמבואר בדברי חז"ל.

TODAY, in the modern era, the majority of people, even *Torah* people, are completely frozen. Very few people have actually changed in the month of Elul. In that case, the only alternative is to frighten the person a bit. Do not tell him something that is not true, but tell him the whole truth. Put the cards on the table and tell him what he's in for. Maybe he'll have sense enough to know to change and to make a turn for the better.

FOR many, their whole approach in *Torah* and *Mitzvos* is "like rote learning of human commands." (Yeshaya 29:13) This means we do things because we are accustomed to doing them. Why do we *daven* in the morning, because we are accustomed to *daven*. Why do we make *brachos* and say *Birchas Hamazon* after eating, because we are accustomed to do so. There is no *yiras shomayim*. There is no fear for the Almighty. *Rabbeinu Yonah* asks in *Shaar Hashlishi* of *Shaarei Tshuva*: why don't people always focus their thoughts to delve into the fear of Hashem? It is said about those people who don't think about having fear of Hashem, that "their fear of Me is like rote learning of human commands." (Yeshaya 29:13) We are accustomed

to *daven*, to *bench*, and to do other *Mitzvos*, and we act this way because we do not fear the Almighty.

43

ג'י' ט'ל

על כל פנים, we should all think of ways to improve ourselves so that we could have a *mitzvah* in *דן*. We should try to be *מקדל* to *daven* better, be more *מקדל* in *מצות*, and learn with more of a *תקוה*.

אמר that a person should be *מקדל* upon himself, even a small thing (*הנהגה טובה* or the like) and to be *מקדל* it with *משמחה*. Why? Because, *בדרך כלל*, with all of the *משמחה* and *klopping* on *כף*, *יום כיפור* after the *הנהגה טובה* and *תשובה* by *תשובה*, the person goes back to the way he was before *אלו* *הנהגה טובה*, *הנהגה טובה* *הנהגה טובה*, everything is back to the way it was. He not only was *מקדל* a *מצוה* of doing *הנהגה טובה*, but he also turned the whole thing into a joke. However, if he did *הנהגה טובה* for something — even something small — then at least he will be able to come and say that he wasn't *מקדל* the *מצוה* of *הנהגה טובה* completely. This will also take him out of this *מצוה* *הנהגה טובה* *הנהגה טובה*.

44

238 / A TOUCH OF PURITY

R. Spero

But how are we to do *teshuvah*?

It seems so overwhelming. Even the most pious of our people have sinned. Many of us have failed in the goals and expectations we have set for ourselves. So who says this year will be different?

We will suggest three critical ideas that may all be learned from the word *ad*, as in *Shuvah Yisrael ad Hashem Elokecha*, that can help us become the people we want to be.

The first *eitzah* (suggestion) may be explained through a *meshe* of Rav Shmelke of Nikolsburg.

There was once a man who was asked to carry a heavy package and deliver it to a distant city. After losing his way and falling several times while carrying the large burden, he was exhausted. A wise man who saw him trudging by made a suggestion. "Make reasonable goals for yourself. Tell yourself that you will carry the parcel up until a certain point. And then, when you see you can do it, you can set the next goal for yourself."

The man listened to the advice and suddenly, the impossible seemed possible. He carried the unwieldy package until the end of the block, and then made another block his next goal. His baby steps began to accumulate into significant progress. Before long, his mission was accomplished.

וכבר נאמרו בזה דברים נוראים, בדברי החסיד רבינו יונה (שע"ת ש"כ י"י): "הירא את דבר ד', לבו יחיל בקרבו, בדעתו כי כל מעשיו בספר נכתבים, ובעת ההיא האלקים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע, וכו'." ידועת אשר ידע האדם כי יביאו את ידו לפני מלך בשר ודם, הלא יחרד חרדה גדולה וישת עצות בנפשו, ובכל דרכי תרצות יחיש מפלט לו, ולא תעלה על רוחו לפנות על ימין או על שמאל ולהתעסק בחר חפציו, וכו', ולא יתפרץ ביום צרה מהכין לב להנצל כצבי מיד. וכו'. וראוי לכל ירא אלקים, למעט בעסקיו ולהיות רעיוניו נחתים ולקבוע ביום ובלילה עתים, להתבודד בחוריו ולהפשי דרכיו ולהקדש, ולקדם אשמורת, ולהתעסק בדרכי התשובה וכשרון המעשה ולשפון שיה ולשאת תפלה ורינה ולהפיל תחינה וכו'."

וכזאת יש לנו לירא ולפחד שמא יש בלבנו שורש פורה מן סודר ומורה שכזה. ולא רק מן העונש שבא על אבשלום יש לנו לפחד, אלא מן החטא עצמו, שעלול אדם להגיע לידיו כך, אם יש בלבנו הכח הרע של "סודר ומורה". שיסודו הוא ב"אינו שומע בקול..." והרי גם אנו אינו רחוקים מן "אינו שומע". שכן אין אנחנו עושים כפי שאנחנו בעצמנו מבינים שכן וכך מחויבים לעשות, ואין אנחנו שומעים כראוי לקול עצת שכלנו. אם כן ודאי יש לנו סיבה להיות יראים, לא רק מן העונש, ה"י, אלא מעצם העתיד, מעצם החטא.

45

This is one key to *teshuvah*. If we try to carry out a complete upheaval on our lives, then we will fall short at the first stumbling block. But if we view each step of our journey as "*ad* — until there," then the mountain of change that stands before us will become that much easier to climb.

Take *lashon hara*, for example. If one attempts to totally and completely stop speaking *lashon hara*, in all probability, he will not succeed. But if he decides not to speak *lashon hara* for an hour or two a day, as a *machsom le'fi* (lit., muzzle for the mouth) of sorts, then he knows that he can do it. He can defeat the *yetzer hara* and complete the journey.

46

The letters *ayin* and *dalet* also spell *eid* (witness).

If our actions bear witness that Hashem is *Elokecha*, your G-d, as in *Shuvah Yisrael ad Hashem Elokecha*, then we are on our way to true improvement.

Teshuvah is not just about words; it's about actions that show our personal connection to Hashem, and how we wish to strengthen it.

Am I willing to change the way I act so that I can become a walking *kiddush Hashem*? Do my deeds testify to the greatness of G-d and those who follow His directives? Asking ourselves questions such as these should help to mold our *teshuvah* plan. It is easier to repent when we know just who we are and what we represent.

Teshuvah is a difficult process. It takes great moral honesty and self-introspection, and it is easy for us to lose our way on the journey. At times, we will see light; but often we may find ourselves trapped in the darkness. During the *Aseres Yemei Teshuvah*, we get that much closer to our true potential. As we inch along, our actions bear testimony to the beauty and closeness of our relationship with the Al-mighty.

47

There is one more lesson to be learned from the word *ad*. *Ad* can represent an *adi* (jewel). The Sfias Emes explains that this teaches us that *Shuvah Yisrael* — If Israel will return, then: *Ad (Adi) Hashem Elokecha* — We will merit to be a jewel of the Al-mighty.

* If a person thanks Hashem for all that He has done for him, and requests from Hashem even his most minuscule needs, through that he merits that his whole being is a constant testimony (*eid* — witness) to the existence of Hashem. In this way, he will become an ornament of Hashem.